

ВІДГУК
офіційного опонента Бойка В.Г.
на дисертаційне дослідження
Янь Яна
«МИСТЕЦТВО ОРКЕСТРОВОГО ДИРИГУВАННЯ
В ІСТОРИЧНІЙ ТРАДИЦІЇ КИТАЮ»,

представлене на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 025 – Музичне мистецтво,
галузь знань 02 – Культура і мистецтво

Дисертація Янь Яна присвячена розвитку оркестрового диригування в Китаї. Здобувач зазначає, що, порівняно з європейським мистецтвом оркестрового диригування, в його країні дана професія почала розвиватися тільки у XX столітті. Її носіями виступили європейські музиканти, які започаткували в Піднебесній основи західної симфонічної культури. На сторінках роботи ми знаходимо цікаву інформацію про те, що мистецтво оркестрового виконавства в Китаї має дуже давню історію, однак, воно суттєво відрізнялося від європейського.

Автор роботи доводить, що в Китаї, починаючи з XX століття стали розвиватися два різних типи оркестрів – західний симфонічний та китайський традиційний. Їх розвиток та взаємовплив в контексті розвитку музичної культури Китаю представляє сьогодні частину світової музичної культури, діяльність якої хоч і була нам відома завдяки окремим оркестровим колективам, але, все ж залишалася «білою плямою» з точки зору загального уявлення про даний напрям як такий.

Китай – величезна країна з давньою історією та традиціями, основою національного світосприйняття є природоцентризм, де людина органічно вписується у загальний Всесвіт. Тобто, з давніх давен в менталітеті представників Китаю превалювали монументальність, тяжіння до колективної творчості, «розчинення» героя з його індивідуальним внутрішнім світом в загальній картині світу. Завдяки західному впливу, діяльності музикантів

багатьох країн Європи зацікавленість до творчої постаті, розуміння важливості розвитку індивідуальності митця стали «проявлятися» і в Китаї. Звідси – стрімкий розвиток композиторської, виконавської творчості, формування професії диригента, якої (як не дивно – через величезну кількість оркестрантів в стародавніх оркестрах) до XX століття не існувало. Між тим, без прояву неповторних, яскравих лідерських якостей, людської харизми, диригент не може стати тим, ким має бути – головним провідником музичних ідей композитора у творі, що виконується оркестром.

Дисертант переконливо зазначає, що, навіть серед робіт китайських дослідників переважають аспекти вивчення саме оркестрової музики, а не диригентської творчості. Тобто, Янь Ян доводить, що в сучасному музикознавстві практично немає наукових праць, де би розглядалися творчі постаті китайських диригентів. Таким чином, можна відзначити, що автор рецензованої роботи робить сміливий крок в бік розробки питань феноменології творчої особистості, розкриття індивідуальних стильових рис митця – оркестрового диригента Китаю. Отже, є всі підстави охарактеризувати тему дослідження Янь Яна як актуальну, що достойна самої серйозної уваги та масштабного вивчення.

Всі наукові завдання спрямовані на досягнення головної мети дослідження – відтворення цілісної картини формування та розвитку мистецтва диригування оркестром західного (симфонічного) і національного (традиційного) типу в Китаї та узагальнення багатогранної діяльності його визначних представників (с. 26 дисертації).

Таким чином, наукова новизна дослідження полягає, перш за все, у тому, що в ньому *вперше*:

- визначено самотність оркестрового диригентського мистецтва в Китаї як роду творчості;
- висвітлено та схарактеризовано основні етапи історичного розвитку оркестрового мистецтва в Китаї упродовж XX – початку XXI ст.;

- простежено загальний процес творчої комунікації китайських диригентів з двома типами оркестрів;

- систематизовано історіографічні відомості щодо життєтворчості китайських митців – диригентів симфонічного оркестру європейського та національного типу, окреслено їх найбільш вагомі творчі здобутки.

Набули подальшого розвитку:

- диференціація типів симфонічного оркестру в Китаї – європейського та національного;

- вивчення історико-культурного контексту становлення оркестрового виконавства Китаю у XX столітті;

- визначення ролі творчості диригентів Лі Делуня, Хуан Іцзюня ;

- специфіка регіональних особливостей формування та розвитку симфонічного оркестрового виконавства Китаю (с. 30 дисертації).

Матеріалом дослідження дисертант обирає величезну кількість різноманітних джерел: починаючи від наукових розвідок з проблем диригентського мистецтва представників різних країн, до музично-критичної спадщини китайських дослідників, концертної періодики, інтерв'ю, біографічних нарисів диригентів, їх умов життя, сім'ї, освіти, впливу середовища, китайської довідкової літератури. Все це свідчить про ретельну джерелознавчу наукову роботу, проведену дисертантом, завдяки якій в дослідженні постають неповторні індивідуальності китайських диригентів різних поколінь.

Автор роботи переконливо доводить, яким чином різні історичні події, що відбулися протягом XX століття в Китаї, позначалися на творчій долі музикантів. Отже, в даній роботі можна відзначити дві лінії розвитку оркестрів західного та національного типу – загально-історичну та індивідуально-творчу. Обидві «лінії розвитку» логічно вписані в магістральний напрям дослідження та його тричастинну структуру.

Завдяки загально-історичній лінії в Розділі 1 ми можемо спостерігати шляхи розвитку симфонічного оркестру західного типу на прикладі

Шанхайського музичного колективу, який започаткував італійський диригент Маріо Пачі, а у складі були виключно європейські оркестранти. Нині Шанхайський симфонічний оркестр, якому виповнилося майже 145 років, – один з найвідоміших у світі музичних колективів, який протягом часу очолювали видатні китайські диригенти Хуан Цзи, Хуан Іцзюнь, Цао Пен, Чень Сеян, Юй Лун.

Друга лінія «вибудовує» шлях модернізації старовинного традиційного китайського оркестру та його адаптацію до сучасних вимог великого концертного залу та світової концертної культури. Автор дисертації наголошує, що, завдяки таким видатним постатям, як Чжен Тисі, Пен Чювень, Вунг Тай-Конг, Чжень Цзівень та інші, національні автентичні традиції були не тільки збережені, а й пристосовані до сучасної системи нотації, рівномірної темпації, модернізовані для покращення її звукових можливостей та спільної гри.

Центральне місце в роботі посідають два наступні розділи, які представляють нам особистості китайських оркестрових диригентів. Дисертант пропонує розглядати їх творчість з точки зору їх власного вибору типу оркестру. Таким чином, вибудовується струнка і логічна типологія: диригенти – симфоністи, народники, універсали. З великим інтересом сприймається інформація про життєтворчість симфонічних диригентів різних поколінь – Хуана Іцзюня, Лі Делуня, Хань Чжунцзе, Цао Пена, та інших, – всього 14 творчих портретів, дуже різних, але, безперечно, неймовірно талановитих.

Автор знаходить яскраві метафори, якими він характеризує місію кожного диригента у розвитку китайської музичної культури. Наприклад: Хуан Іцзюнь (1915–1995) – перший китайський головний диригент ШСО та видатний педагог Шанхайської консерваторії (2.1.1.), Лі Делунь (1917–2001) – «батько класичної симфонічної музики Китаю» (2.1.2.), Цао Пен (нар. 1925) – «голос Китаю у світі»: диригент, просвітник, громадський діяч, педагог (2.1.4.), Юй Лун (нар. 1964) – «музичний міст» між європейською класикою та

Китаєм (2.2.5.), Лі Сінцао (нар. 1971) – «один із ста людей, які можуть вплинути на Китай у ХХІ столітті» (2.3.1.), і таке інше.

До цікавих і теоретично вагомих результатів дисертації віднесемо аналіз творчості видатних диригентів, що присвятили свою творчість сучасному оркестру китайських традиційних інструментів, – Пень Сювеня, Янь Хуейчана, Лю Ша. Безперечно, кульмінацією роботи постає підрозділ 3.2. «Творчість китайських диригентів-універсалів як увиразнення найвищого розвитку національного оркестрового мистецтва». Здобувач представляє діяльність диригентів Бянь Цзушаня, Чень Сеяна, Іп Цунга, Чжан Лі, Пен Цзяпена, які протягом життя працюють з обома типами оркестрів. Даний розділ дисертації підводить автора роботи до думки про універсальний комплекс професійних навичок китайських диригентів-універсалів. На основі представлених спостережень робиться висновок про необхідність розробки методики диригування у музичних закладах освіти Китаю, оскільки унікальний досвід видатних китайських митців в області національного оркестрового диригентського мистецтва потрібен бути не тільки розглянутим і зафіксованим, але й ретельно узагальненим.

Висновки роботи логічно побудовані, в повній мірі розкривають зміст поставлених завдань. Одним з найцінніших розділів дисертаційного дослідження також є Додатки, в яких зібраний дуже цінний відео матеріал, який дозволяє подивитися і послухати оркестри Китаю під керівництвом різних диригентів, представлений різноманітний репертуар – від класики до китайських стародавніх та сучасних творів. Вельми цікавим є також другий Додаток, який демонструє вельми розгорнуту власну диригентську діяльність автора роботи, який, згідно його класифікації постає як диригент-універсал.

Таким чином, можна констатувати, що отримані дисертантом наукові результати є цінним внеском в сучасне китайське та світове музикознавство, а розроблена наукова концепція має подальшу перспективу вивчення.

Між тим, обов'язок опонента примушує висловити деякі міркування і задати запитання:

1. Скажіть будь ласка, чи диригували Ви оркестровими творами, в яких був залучений хор? Наскільки змінюються творчі завдання диригента оркестру у такому творі?

2. В чому, на Вашу думку, полягають відмінності роботи оркестрового та хорового диригента?

Ступінь актуальності обраної теми, обґрунтованості наукових положень, висновків, сформульованих у дисертації, їх новизна свідчать про високий професійний рівень дослідника. Анотація стисло і сконцентровано передає основні положення праці. Вісім наукових публікацій по темі дисертації, опубліковані в Україні, Австрії та Китаю, в повній мірі відповідають вимогам МОН України до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії і кількісно, і за змістом. Переконливим видається кількість апробаційних виступів автора на Міжнародних наукових конференціях України та Китаю, що підтверджує професійну зрілість автора. В роботі не виявлені порушення академічної доброчесності.

Підсумовуючи все вищенаведене, можу з впевненістю констатувати, що дисертація «**Мистецтво оркестрового диригування в історичній традиції Китаю**» в повній мірі відповідає вимогам МОН України до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 025 – Музичне мистецтво, а її автор Янь Ян заслуговує отримання пошукуваного наукового ступеня.

Кандидат мистецтвознавства, доцент,
завідувач кафедри хорового диригування
та академічного співу
Харківської державної академії культури

БОЙКО В.Г.